

Martin Masliš, Izolované nominálne tvary v starej gréčtine
Diplomová práca, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Praha 2019
Posudok školiteľa

M. Masliš (ďalej: „autor“) sa vo svojej práci usiluje na materiáli starej gréčtiny, konkrétne na vybraných etymologicky netransparentných substantívach a adjektívach, dospieť k odpovedi na otázku všeobecnejšieho diachrónnelinguistického charakteru, či synchronna neprehľadnosť formy prispieva k zmene jej významu (s. 9). Odpoveď na danú otázku sa síce intuitívne javí byť jasnou, ako autor sám podotýka (s. 54), avšak predložená práca je spracovaná natoľko starostlivo a premyslene, že ju rozhodne nemožno považovať za nadbytočnú, a to výslovne pre vedecké poznanie, nie azda iba pre kvalifikačný rast autora.

Práca kryštalizovala, nakoľko to dokážem posúdiť, okolo zbierky gréckeho materiálu a jeho interpretácie. Pre zozbieranie materiálu autor síce disponoval dobrými podkladmi, resp. pomôckami (konkrétne etymologickými slovníkmi), avšak ani v tomto ohľade nebola jeho činnosť čisto mechanická či jednoduchá: bolo nutné poradiť si dôvtipne s receptom na selekciu materiálu (kap. 5) a autorova evidencia nájdeného a vybraného v appendixe je solídna (aj keď musím priznať, že tejto časti práce som venoval najmenšiu pozornosť).

Interpretácia materiálu v jadre kap. 6 sa síce nepochybne taktiež mohla oprieť o existujúcu literatúru, avšak autor nepochybne pracoval aj s korpusom (TLG) a predložené, resp. zachytené analýzy sémantického posunu sú jeho vlastným výkonom.

Ak tieto časti práce preukázali schopnosť autora vyhľadávať, triediť a interpretovať konkrétny materiál, kap. 2-4 sú vydarenými teoretickejšími prípravnými prácami.

Záver práce sú prezentované v poslednej sekcii kap. 6 a v kap. 7. Autor potvrdzuje „intuitívne“ očakávanú kladnú odpoveď na úvodnú otázku. Poskytuje však okrem iného tiež odpoveď na otázku, či frekvencia výskytu slova súvisí so stabilitou jeho významu, resp. pravdepodobnosťou sémantickej zmeny (s. 51). Tento moment práce osobne považujem za jej vrchol, pretože nejde o otázku nespornú (tj. príslušná téza práce má bádateľsky jednoznačne prínosný charakter, hoci by mohla byť napadnutá s ohľadom na prekérnosť štatistiky založenej na starogréckom korpuse, resp. TLG), a autor si ako pracovnú hypotézu stanovuje v zásade protikladnú odpoveď (s. 26), takže čitateľa konečným riešením prekvapuje.

Formálne nedokonalosti v práci takmer absentujú. Ortografické chyby či narušenia štruktúry vety sú očividne iba prehliadnutiami („s rôznych“ s. 14; „základ tvoria“ + „aké celok“ s. 15; „indície ako napr.“ s. 16; „supletívny lebo“ s. 20; „dôvod prečo“ + „sme ... konfrontovaný“ + „heso“ s. 23; „signifé“ s. 24; „pomenovaniu, chápeme“ + „močiť“ pravdepodobne“ s. 25; „Posledné poznámka“ + „ako časté“ (recte: aké) + „hypotéza vzťahu môžeme formulovať“ s. 26; „východzí“ (recte: východiskový) s. 28; „Hipponax“ a „Plátóna“ s. 41; „... a osami“ + „Xenofonta“ s. 32; „(DELG: 797).“ ako text poznámky 72; „konštaláciu“ + „náročnejší ale“ s. 49; „Voľba ... by vyselektovali“ s. 54; absencia kurzívy v názve edície Theognida na s. 66; chýbajúca bodka v názve Schwyzera 1939 na s. 69). Namiesto termínov „mapovanie“ (s. 16) a „dataset“ by som uprednostnil nejaké slovenské ekvivalenty (azda „priradenie“ a „súbor dát“?), ale to je pochopiteľne osobná preferencia. Spojeniu „striedanie kontextov s alofónami“ (s. 19) nerozumiem.

K obsahovej stránke práce by som mal nasledujúce pripomienky a otázky, z ktorých najzásadnejšou je prvá:

- Ak sa nemýlim, je autorova teória sémantickej zmeny prinajmenšom v rámci práce výrazne spojená s akvizíciou jazyka v detstve (cf. s. 17). Vylučuje sémantické posuny v mentálnom lexikóne jednotlivca v neskoršom veku? Reanalýza významu izolátu jedincom by zároveň sotva mohla viesť k posunu významu lexému v idiolektach iných príslušníkov totožnej generácie bez interakcie s nimi, bez variácie významu lexému v jednotlivých idiolektach a naprieč komunitou. (Variáciu – hoci aj nie pod týmto pomenovaním – autor implicitne sám pripúšťa: s. 48-49.)
- Problémy riešené v 2. kapitole by eventuálne mohli byť považované za nie celkom podstatné v rámci práce (a za intuitívne beztak jasné riešiteľné); niekomu by naopak mohli

chýbať. Sám danú kapitolu považujem – pri nedostatku osobnej skúsenosti s textami, ktoré by sa pokúšali výsledky experimentálnych štúdií živých jazykov aplikovať na (a nahrádzať pre) starú gréčtinu – za zaujímavý a podnetný text. Istú prekérnosť argumentácie pre korpusovo doložený, „mŕtvy“ jazyk však môžu demonštrovať nasledujúce dva body.

- Ad s. 15: nemohlo by byť στοργή archaizmom?
- Nie je pravdepodobnejšie, že sa dieťa učí skôr farebné adjektíva než zodpovedajúce stavové slovesá?
- Nie je záver pre bod a) (v 2. kapitole) v miernom až príkrom nesúlade s formuláciou, ktorá sa objavuje v rámci záveru k bodu b)? „... používatelia starej gréčtiny slová segmentovali na morfémy a k tomuto postupu sa vždy uchýľovali ako k prvému. Až keď segmentácia zlyhala, slovo bolo v lexikóne zachytené aké celok“ (s. 15) vs. „Slová sú v mentálnom lexikóne používateľa starej gréčtiny uložené ako jednotky“ (s. 16).
- V rámci (záveru) 3. kapitoly mi nakoniec uniká zásadný rozdiel medzi 1. a 2. faktorom vzniku izolátov („1) činnosťou hláskových zmien, ktoré zmenia podobu základu synchronne nepredvídateľným spôsobom; 2) dôsledok existencie fonematicky úsporných koreňov, ktoré sú ľahšie zasiahnuteľné homonýmiou a väčší podiel ich fonematického materiálu je zasahovaný pravidelnými alternáciami“), nejde v oboch prípadoch nakoniec o pôsobenie hláskovej zmeny?
- Po prvej otázke ešte raz ku kľúčovej voľbe prístupu k sémantickej zmene: a) „Synchronný deskriptívny model pre naše potreby zaostáva za prístupom, v ktorom je kľúčovým momentom reanalýza. V tomto bode sa oprieme o východiská mladogramatickej tradície, v ktorej je dôležitá diskontinuita v odovzdávaní individuálnych gramatík medzi generáciami hovoriacich“ (s. 10). Ako by autor doložil, že je to mladogramatická tradícia? b) „Nie je prekvapujúce, že reanalytické pojetie pochádza od bádateľov v oblasti indoeuropeistiky“ (s. 24). Prečo, resp. v akom zmysle?
- „... sa menili na aspiráciu, ktorej fonologický status je neistý“ (s. 27). a) To by bolo vhodné doložiť odkazom na literatúru. b) Nie je v danom kontexte dôležitá skôr fonetická podstata „aspirácie“ (ktorá je ale samozrejme taktiež sporná)?
- „Nadmerné odvolávanie sa na predgrécky pôvod v EDG zanedbávame v prospech gréckych (a PIE) etymológií v ostatných slovníkoch“ (pozn. 42). Zo zaujímavosti by som sa spýtal: dokázal by si autor ešte spomenúť, na koľko takých prípadov u relevantných foriem narazil?
- Mohol by mi autor priblížiť a vysvetliť podklady a logiku svojich štatistických údajov na s. 50? („V korpuse s 5 627 529 slovami a 69 265 lemmami je výskyt priemernej lemy 81,25 tokenu.“; Je nadpriemernosť či podpriemernosť v tomto prípade určite vypovedajúca?)

Ako je z predchádzajúceho textu zrejmé, voči práci prakticky nemám závažné námietky či výhrady. Samozrejme ju preto **odporúčam k obhajobe** a navrhujem ju hodnotiť známku **výborne**.

V Kolíne 1. 9. 2018

Ján Bakyta